

time

Odborný analytický měsíčník

DUBEN 2011 | ČÍSLO 04
WWW.CICAR.CZ
ZDARMA

Svět čeká nová bipolarita

Nejen o ekonomickém soupeření mezi USA a Čínou, hrozbě islamistických útoků a pozici Česka v nové bezpečnostní architektuře světa je rozhovor s politologem Petrem Robješkem.

Kyberprostor - bojiště 21. století?

Války v našem století už nemusí mít podobu fyzických střetů mezi ozbrojenci. Stále častěji se budeme setkávat s novými způsoby boje, zejména kybernetickými útoky.

SOUČASNÁ A BUDOUCÍ BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA

obsah

4 | Bílá kniha o obraně – poslední šance?

VSTUPNÍ ANALÝZA Po dvaceti letech reforem se české ozbrojené síly nacházejí v krizi. Drastické rozpočtové škrty, snižující se konkurenceschopnost armády na trhu práce, zhoršující se demografický profil české populace, řada špatně provedených či zbytečných akvizic, přebujelá struktura civilní části rezortu.

Autor Jan Jireš

6 | Svět čeká nová bipolarita

ROZHOVOR „Žažíváme strukturální proměnu a zásadní zpochybnění západního modelu růstové ekonomiky,“ říká v rozhovoru pro CI Time nezávislý poradce pro strategické otázky Petr Robejšek.

Rozhovor s Petrem Robejšekem

10 | Arabské nepokoje a bezpečnost Evropy: tři rizika

ANALÝZA Arabské země, ve kterých lidé povstali proti svým vládcům, se značně liší geopolitickým postavením a povahou svých politických režimů. Proto nelze jednoduše zobecnit, jaké bezpečnostní následky bude mít probíhající vlna povstání.

Autorka Irena Kalhousová

16 | Korupce: Marný boj?

ANALÝZA Současné veřejné debaty o korupci jsou mnohdy úsměvné. Příčiny i řešení korupce jsou minimálně všem ekonomům dobře známy. Přesto se k některým návrhům vzhlíží se stejným obdivem jako k převratným technickým vynálezům.

Autor Jan Průša

18 | Trestní sankce pro právnické osoby

ANALÝZA Podle návrhu nové právní úpravy, která byla nedávno schválena vládou, by měla být do právního řádu České republiky zavedena trestní odpovědnost právnických osob.

Autor Luboš Jemelka

20 | Bádensko-Württembersko zezelenalo

ANALÝZA Německo si zvyká na fakt, že jedna z nejkonzervativnějších a nejtradičnějších spolkových zemí si zvolila zeleného premiéra. A klade si otázku, zda historicky první zemský šéf z řad Zelených předznamenává budoucí celoněmecký vývoj.

Autor Petr Sokol

CI Time

Odborný analytický měsíčník
Číslo 4
Ročník 1
Duben 2011

Vydává

CI Consult & Research, s.r.o.
IČ: 24772461
Vladislavova 1390/17
110 00 Praha 1, Nové Město

Kontakty

Telefon: 224 054 087
www.cicar.cz
citime@cicar.cz

Redakce

Šéfredaktor
Ladislav Mrklas

Odborní konzultanti redakce
Ivan Langer, Josef Šíma

Tajemnice redakce
Petra Viktorová

Art director
Ivo Kubát (Multimedia Atelier)

Vedoucí redaktori rubrik
Jan Jireš (mezinárodní vztahy
a bezpečnost)
Petr Sokol (evropská politika)
Ondřej Mátl (zdravotní a sociální
politika)
Petr Stiegler (IT)

Stálí spolupracovníci
Radovan Ďurana,
Ludmila Habadová,
Miroslav Hyrman
Luboš Jemelka, Jiří Kozák,
Jan Průša, Dalibor Roháč

Jazyková korektura
4JAN Public Relations, s.r.o.
Registrace MK ČR E 19998,
ISSN 1804-8099

Milí čtenáři,

bezpečnost v nejrůznějších podobách a dimenzích je tématem, které dnes a denně plní titulní stránky novin. Nebudeme příliš přehánět, když řekneme, že rizika na nás číhají na každém kroku. Není možné je bagatelizovat, ale ani přeceňovat, či dokonce vytvářet paniku a paranoiu.

Přesto, anebo možná právě proto se CI Time od počátku bezpečnosti věnuje. Dubnové číslo se prakticky celé nese v duchu tohoto tématu. Nahlížíme jej skrze různé konkrétní, ale v některých případech i abstraktnější, nicméně o to závažnější problémy.

Téma tohoto čísla otevírá vstupní analýza předního bezpečnostního experta z vysoké školy CEVRO Institutu Jana Jireše, která upozorňuje na rozpor mezi slovy a činy všech posledních politických garnitur. Ty se zavázaly – a dokonce do dokumentu vtělily – neoslabování rozpočtové kapitoly na obranu. Opak je ale pravdou. Podle Jana Jireše jsou současné práce na tzv. Bílé knize obrany svým způsobem poslední možností nepříznivý trend zvrátit.

Česko-německý politolog Petr Robejšek se v rozhovoru dotýká celé řady bezpečnostních témat. Všímá si především ekonomické podstaty bezpečnostních rizik. V této souvislosti upozorňuje na stále rostoucí tendenci k nové bipolaritě, jež však bude mít zcela novou povahu – soupeření o ekonomickou hegemonii mezi USA a Čínou. Rozhovor se nicméně točí okolo mnoha dalších otázek, mezi něž patří např. islamistický terorismus nebo české bezpečnostní zájmy a priority v rámci našich multi i bilaterálních vztahů.

Irena Kalhousová z PSSI se ve svém textu zabývá bezpečnostní dimenzí posledního vývoje v arabském světě, a to především ve směru evropské bezpečnosti. Identifikuje přitom především tři možná ohniska problémů: energetiku, nekontrolovanou migraci a hledání nové rovnováhy v regionu.

Student CEVRO Institutu Miroslav Hyrman přibližuje téma, které v českém prostředí dosud příliš akcentováno nebylo, ačkoli jeho rizikovost je více než zřejmá. Tématem jeho textu je kyberprostor jako potenciální bojiště budoucnosti.

Hlavnímu tématu se však věnují i dva primárně ekonomické texty. Analýza slovenské ekonomky Marcely Veselkové zkoumá vývoj výdajů na obranu i rozdíly v jejich strukturování v zemích Visegrádské čtyřky. Jan Průša hledá ekonomické příčiny korupce a navrhuje i některé ekonomické recepty na její řešení.

Souvislost s bezpečností ale nepostrádají ani tři další analýzy. Petr Sokol se na okraj přelomových voleb v německé spolkové zemi Bádensko-Württembersko zamýšlí nad silou tématu jaderné energetiky, a to nejen v souvislosti s havárií elektrárny ve Fukušimě. Právní expert Luboš Jemelka analyzuje podstatu a možné dopady trestní odpovědnosti právnických osob. Specialista na IT Miroslav Šírl si jako téma analýzy zvolil rizika spojená s existencí a ne zcela dořešenou životností elektronických dokumentů.

Na další číslo CI Time, jehož téma zatím nebudeme prozrazovat, se můžete těšit na konci května.

S přáním inspirativního čtení

Ivan Langer,
zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce

Ladislav Mrklas,
zakladatel společnosti
a šéfredaktor

Bílá kniha o obraně – poslední šance?

Po dvaceti letech reforem se české ozbrojené síly nacházejí v krizi. Drastické rozpočtové škrty, snižující se konkurenceschopnost armády na trhu práce, zhoršující se demografický profil české populace, řada špatně provedených či zbytečných akvizic, přebujelá struktura civilní části rezortu – to vše přispělo k současnému neutěšenému stavu.

JAN JIREŠ | člen Odborné komise pro přípravu Bílé knihy o obraně a ředitel Centra transatlantických vztahů vysoké školy CEVRO Institut

Po dvaceti letech reforem se české ozbrojené síly nacházejí v krizi. Drastické rozpočtové škrty, snižující se konkurenceschopnost armády na trhu práce, zhoršující se demografický profil české populace, řada špatně provedených či zbytečných akvizic, přebujelá struktura civilní části rezortu – to vše přispělo k současnému neutěšenému stavu.

Ten přitom vyžaduje okamžité řešení, protože jinak budeme muset rezignovat na některé klíčové schopnosti, které potřebujeme k obraně země a k našemu příspěvku ke kolektivní obraně v rámci NATO. Největším problémem je klesající počet vojáků a neschopnost rezortu rekrutovat nové.

Stárnutí a dluhy

Podle posledního reformního plánu

z roku 2007 mají mít české ozbrojené síly 26 200 vojáků, aby dokázaly plnit naše vojensko-politické ambice (už tak poměrně skromné) a alianční závazky. Skutečný počet vojáků je dnes jen 22 tisíc, a pokud nedojde ke změnám, bude dále klesat, protože armáda jako celek rychle stárne a tisíce

PODLE DESET LET STARÉ

Tvrdíkovy reformy by měl rozpočet na obranu letos dosahovat přibližně 90 miliard korun. Skutečný rozpočet tvoří pouhé 44 miliardy.

vojáků v následujících letech odejdou.

Za uplynulé desetiletí se v rezortu obrany nahromadil obrovský vnitřní dluh, který dosahuje 80 až 90 miliard korun. Nejedná se ale o celkový vnitřní dluh poměřovaný úrovní podobně velkých západoevropských armád – ten by byl ještě několikanásobně větší. Vedle plýtvání a nekonceptních akvizic je hlavním viníkem současné krize dramatický propad v rozpočtu rezortu, který nastal v posledních asi osmi letech. Podle deset let staré Tvrdíkovy reformy (v rámci které došlo k přechodu na plně profesionální armádu) by měl rozpočet na obranu letos dosahovat přibližně 90 miliard korun. Skutečný rozpočet tvoří pouhé 44 miliardy.

Před svým vstupem do NATO jsme se zavázali vynakládat ročně na obranu

dvě procenta HDP. Svůj slib jsme dodrželi naposledy v roce 2003. Od té doby obranný rozpočet klesá a letos dosahuje pouhých 1,2 procenta, což je na samé hranici smysluplnosti.

Adresné řezy místo plošných škrťů

Řešením, které bylo v rámci rezortu dosud nejčastěji používáno, byly plošné škrty. Výsledkem je, že dnes stále máme do jisté míry tradiční vševojskovou armá-

du, ale ani peníze, ani techniku, ani personál, které by mohly v praxi naplnit, co je na papíře. Jediným smysluplným postupem je proto zrušit některé méně důležité schopnosti a rozvíjet ty, které nezbytně potřebujeme. Ruku v ruce s tím musí jít zefektivnění řízení a velení, hledání vnitřních úspor a reforma akvizičního procesu.

S cílem odvrátit popsanou krizi se ministerstvo obrany rozhodlo zpracovat Bílou knihu o obraně, která popíše situaci a navrhne řešení. Bude zveřejněna koncem dubna 2011.

Ještě není úplně pozdě, krizi lze odvrátit. Mnohé však naznačuje, že jde o poslední šanci. Pokud z nějakého důvodu nebudou doporučení BKO realizována, ČR přestane být schopna plnit své alianční závazky a zajistit svou obranu.

VYSOKÁ ŠKOLA PRÁVNÍCH
A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION (MPA)

BEZPEČNOSTNÍ A KRIZOVÝ MANAGEMENT

Postgraduální studium managementu v oblasti bezpečnosti, krizového řízení a ochrany kritické infrastruktury.

Určeno zejména pro střední a vrcholový management ve veřejném i soukromém sektoru.

HLAVNÍ ODBORNÝ GARANT

Jiří Šedivý, armádní generál v zál.

LEKTORSKÝ TÝM

Oldřich Martinů, Jan Jireš, Bořivoj Pražák, Luboš Dobrovský, Miroslav Štěpán, Jiří Lang, Ivan Gabal, Jindřich Ploch, Jana Hybášková, Tomáš Haišman, Rostislav Pil, Pavel Štalmach a jiní přední specialisté

ZAHÁJENÍ STUDIA: jaro 2011

marketa.stalmachova@vsci.cz, WWW.CEVROINSTITUT.CZ

Svět čeká nová bipolarita

„Zažíváme strukturální proměnu a zásadní zpochybnění západního modelu růstové ekonomiky,“ říká v rozhovoru pro CI Time nezávislý poradce pro strategické otázky Petr Robejšek.

Rozhovor s česko-německým politologem a autorem knihy Svět viděný z Řípu Petrem Robejškem.

JAN JIREŠ | Vedl rozhovor

Většina strategických dokumentů, ať jsou to bezpečnostní strategie ČR nebo strategické koncepce NATO, už léta opakují velmi podobný „katalog“ bezpečnostních hrozeb, kdy na prvním místě bývá obligátní islamistický terorismus. Hrozí nám však nějaká další vážná nebezpečí, o kterých se v těchto oficiálních dokumentech z nějakého důvodu nepíše?

Za klíčovou pro naši bezpečnost považují ekonomickou stabilitu. Jedná se o podstatně významnější problém, než jsou ty klasické vojensko-politické otázky, které už se v Evropě víceméně přežily. Zásadní bezpečnostní rozměr má třeba kontrola surovinových nalezišť. O téhle věci se možná příliš nemluví také proto, že všichni sice vědí, že je to důležité, ale bojí se logických důsledků, které z toho plynou. Museli by totiž postupovat stejně ofenzivně, jako to dělá Čína, ale k tomu nemají odvalu. Čína má nejenom ekonomický, ale i bezpečnostně-politický zájem na rozšiřování svého vlivu všude na světě, nejenom pokud jde o suroviny.

Dalším závažným problémem, o kterém se v oficiálních dokumentech nehovoří, je stabilita západního ekonomického systému jako takového. Je otázkou, zda je západní systém, založený na příslibu trvalého růstu, schopen tohoto cíle i nadále dosahovat. Myslím, že není, a výsledkem bude vnitřní destabilizace. Pokud nebudeme schopni běžným lidem zaručit růstovou perspektivu, máme velký problém. Obávám se ale, že růstový potenciál

západní ekonomiky je již vyčerpán. Jsme sice schopni nějaký růst generovat, ale pouze v poněkud „exotických“ formách, jako jsou finanční trhy. Nikoli ovšem tak, aby výsledky takového růstu vyvážily rizika spojená s jejich dosahováním a zároveň byly rozděleny relativně spravedlivě v celé společnosti.

Česká republika patří mezi země, jimž západem vytvořený globální ekonomický řád stále přináší zisky a výhody. Myslíte si ale, že se v ČR dostatečně věnujeme globálním ekonomickým vztahům a jejich udržitelnosti? Ačkoli jsme jednou z nejotevřenějších ekonomik světa a naše prosperita závisí na zahraničním obchodu, moc tuto otázku neřešíme.

Ano, profitujeme z toho, že Němci vyváží do Číny, protože díky tomu my vyvážíme do Německa. Životně tedy závisíme na bezpečnosti a funkčnosti globálních komunikačních a dopravních tras. Pokud se ukáže, že je tento systém nadále neudržitelný, je otázkou, zda na to budeme schopni reagovat. Zatím slyšíme jenom to, že musíme šetřit a ořezávat výdaje, abychom dosáhli vyrov-

PŘEVÁŽNOU ČÁST NAŠEHO VÝVOZU

sice realizujeme po souši v rámci Evropy, ale přesto jsme součástí globálního ekonomického systému. Pokud nebude Německo úspěšně vyvážet do Číny nebo USA, tak nebude ani ČR vyvážet do Německa.

naných veřejných rozpočtů. Ale to nám prosperitu nezajistí. Zároveň je jasné, že určité skupiny obyvatelstva, především ty málo vzdělané, v tomto procesu prohrají. V ČR skutečně postrádám přemýšlení o tom, co se kolem nás děje a jaké to bude mít dopady na naši bezpečnost.

Páteří globálního obchodu a předpokladem naší prosperity je udržování bezpečnosti námořních dopravních tras. O to se stará aktuální mocenský hegemon, dnes stále ještě USA. Bere to v ČR někdo v úvahu? Česká společnost automaticky předpokládá, že někdo jiný ponese náklady

nutné na udržování bezpečnosti systémů, ze kterých ČR profituje. Převážnou část našeho vývozu sice realizujeme po souši v rámci Evropy, ale přesto jsme součástí globálního ekonomického systému. Pokud nebude Německo úspěšně vyvážet do Číny nebo USA, tak nebude ani ČR vyvážet do Německa.

Co by v této souvislosti Česká republika měla dělat?

V první řadě bychom měli relevanci těchto otázek vůbec připustit. Akceptovat to, že recepty a postupy, které jsme používali včera, zítra už fungovat nemusí. Připustit si, že dnes nezažíváme jen nějaké dozvuky standardní hospodářské krize, která se zase brzy promění v boom. Ve skutečnosti zažíváme strukturální proměnu a zásadní zpochybnění západního modelu růstové ekonomiky. Jedním z řešení může být nově definovat blahobyt, například v kategoriích volného času.

Zdá se, že příležitost, kterou nabídla finanční a ekonomická krize, nebyla využita.

Je to fatální chyba. To minimální, co měli západní státníci udělat, je dát do pořádku přebujelý finanční sektor.

PETR ROBEJŠEK

- Od roku 2007 pracoval jako nezávislý poradce pro strategické otázky.
- V letech 1998 až 2007 působil jako ředitel Mezinárodního institutu pro politiku a hospodářství Haus Rissen v Hamburku.
- Vystudoval Univerzitu Karlovu a Hamburskou univerzitu.
- Dlouhodobě se věnuje analýze hospodářských a politických procesů.
- Je autorem mnoha článků a publikací v České republice a Spolkové republice Německo.

Západní finanční průmysl je jednoznačně příliš velký. Máme příliš mnoho bank, které si mohou dělat, cokoli je napadne. Ke skutečným změnám ale nedošlo, a příčiny krize proto nezmizely a dále představují tikaající bombu.

V čem se Vaše kritika západního liberálního modelu liší od levicové kritiky? V mnoha bodech se s levicí shodujete.

Liším se v důrazu na svobodu a zodpovědnost jednotlivce. Odmítám stát, který za mě obstará vše. Role státu má spočívat v zajištění rovných pravidel hry. Což například znamená, že už nepůjde na ruku velkým bankám jen proto, že mají silnější hlas a větší zdroje.

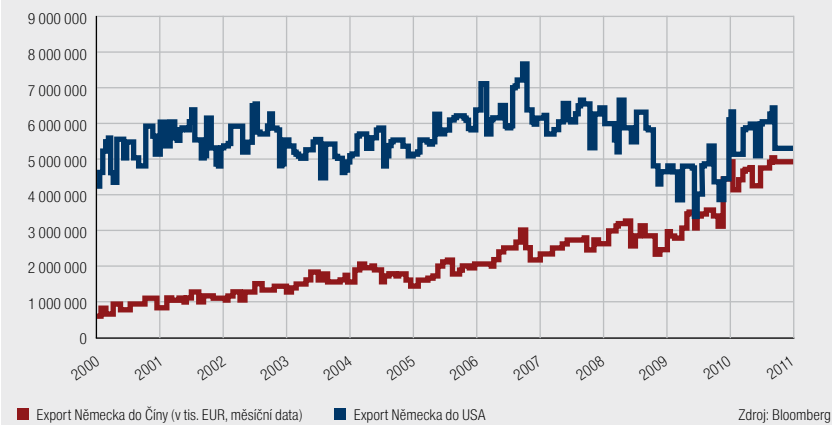
ČR právě prochází procesem novelizace svých základních bezpečnostních dokumentů. Měli bychom se primárně snažit o prevenci předem identifikovaných bezpečnostních hrozeb, nebo bychom měli spíše zvyšovat odolnost společnosti a odstraňovat naši zranitelnost?

Preventivní přístup by byl z dlouhodobého hlediska užitečnější – snažit se, aby bezpečnostní problémy vůbec nevznikaly. Ale k tomu nemáme dostatečné zdroje, a to ani v rámci NATO. Snaha omezovat naši zranitelnost je proto realističtější cesta.

Zůstává islamistický terorismus vitální hrozbou pro bezpečnost Evropy? Byl jí vůbec někdy?

Pojmy jako vitální či existenční jsou zde přehnané. Je to ale jedna ze závažných hrozeb, i když asi není nejpravděpodobnější. Rozhodně jí ale za závažnou považuje veřejnost, mimo jiné proto, že jí nikdo nevysvětlil závažnost hrozeb, o kterých jsme již mluvili a jejichž realizace je mnohem pravděpodobnější. Islamistický terorismus dnes představuje méně akutní hrozbu než před lety. Ale to může být do značné míry výsledkem

Graf 1 Vývoj exportu Německa do USA resp. do Číny

protiteroristických opatření, které jsme mezitím učinili.

Otázkou mnohem důležitější pro budoucí podobu světa je role rostoucích regionálních velmocí. Myslíte si, že někdy dojde k tomu, že se Čína odhodlá s otevřeným hledím vyzvat USA na souboj o roli globálního hegemonu?

Domnívám se, že se již dnes vytváří nová forma bipolárního uspořádání. Čína už ve skutečnosti Spojené státy vyzývá. Nedělá to ale prostřednictvím vyhroceného ideologického boje, ale vyzývá USA na jejich nejvlastnějším poli, tedy v ekonomice, a sice stejnými prostředky. Nejde tedy o souboj dvou alternativních představ o uspořádání společnosti. Číňané jen říkají, že dělají lépe to, co tradičně dělal Západ. Jejich nespornou výhodou je autoritářská politická struktura.

Přesto si nemyslím, že taková bipolarita vyústí v čínskou hegemonii. Čínský vývoj ustrne, země se „zakucká“ překotností a neorganičností svého ekonomického vývoje a nezvládne svůj ekonomický úspěch rovnoměrně rozložit do celé společnosti. Západní státy už navíc nebudou chtít akceptovat čínskou exportní ofenzivu. Nejde jen o to, že Západ pravděpodobně zavede protekcionistická opatření, ale že prostě nebude schopen

zaplatit masivní nárůsty dovozu čínského zboží. Globalizace se zastaví a všude můžeme očekávat tendence k soběstačnosti a sebestřednosti.

Možná to zní naivně, ale jsem přesvědčen, že nakonec má Západ v ruce silnější karty než Čína. Západní demokratický systém má v dlouhodobém horizontu větší naději na úspěch než autoritářský čínský systém. Další možností samozřejmě je, že se Čína bude postupně demokratizovat. Ale to by byl dlouhodobý proces.

Dnes panuje na Západě ambivalentní postoj k Číně, která je ve svém mocensko-politickém vzestupu extrémně opatrná a snaží se vyhýbat konfrontacím. Zřejmě v důsledku vědomí vlastní zranitelnosti se nesnaží prosadit se v celém spektru moci. Nespokojí se jen s rolí jakéhosi přerostlého „obchodnického státu“ typu Německa či Japonska?

To je obtížně představitelné. Musíme myslet na to, že Západu se nepovede stále lépe. Bude rád, pokud udrží současnou úroveň. Čína je tedy předurčena k tomu, aby její moc rostla a hrála tak významnou roli ve světě. Z důvodu sebezáchovy musí Západ na tuto výzvu reagovat.

Arabské nepokoje a bezpečnost Evropy: **tři rizika**

Arabské země, ve kterých lidé povstali proti svým vládcům, se značně liší geopolitickým postavením a povahou svých politických režimů. Proto nelze jednoduše zobecnit, jaké bezpečnostní následky bude mít probíhající vlna povstání.

IRENA KALHOUSOVÁ |
Autorka je hlavní analytička
Pražského institutu
bezpečnostních studií (PSSI)

Z evropského pohledu je přesto možné tato rizika rozdělit do tří oblastí: energetiky, migrace a možné změny v regionální rovnováze, které budou mít dopad na mezinárodní společenství.

Pro mnohé členské státy EU představuje dramatický vývoj v Severní Africe a na Blízkém východě značné dilema. Na jednu stranu je obtížné nefandit odvážným demonstrantům, kteří se rozhodli postavit autoritářským vládcům disponujícím často nemilosrdnými bezpečnostními aparáty. Na druhou stranu se v ohrožení ocitly dlouho budované ekonomické vazby, které se nezdá opírat o energetiku. Známým příkladem takového partnerství byly italsko-libyjské vztahy. Přes čtvrtinu ropy získával Řím právě od Tripolisu. Možná i kvůli zájmu na přežití Kaddáfího režimu se Itálie stala největším evropským exportérem zbraní do Libye. Doplňeno o italské investice do libyjského ropného průmyslu a libyjské investice v italském bankovníctví a automobilovém

Z EVROPSKÉHO POHLEDU

je možné bezpečnostní rizika arabských nepokojů rozdělit do tří oblastí: energetiky, migrace a možné změny v regionální rovnováze.

průmyslu pád Kaddáfího režimu bude mít pro italské zájmy značný význam.

Ropa arabská i ruská

Nestabilita v severní Africe vyhnala cenu ropy výrazně vzhůru. Pokud by se navíc přelila i do klíčové Saúdské Arábie, mohla by cena ropy vyskočit až na 200 dolarů za barel. Ve spojení s pošramocenou pověstí jaderné energie v souvislosti s událostmi v japonské Fukušimě je tak otázka evropské energetické bezpečnosti zase o něco aktuálnější.

Využití toho bude chtít především Rusko. Již koncem února při svém setkání s předsedou Evropské komise ruský premiér Putin zdůraznil důležitost projektů Nord Stream a South Stream. Evropskou energetickou závislost je třeba řešit komplexně změnou našich energetických návyků. V krátkodobém horizontu se ale ve světle arabských nepokojů zřejmě nevyhne intenzivní spolupráci s Ruskem – se všemi bezpečnostně-politickými následky takové spolupráce.

Zaplaví uprchlíci Evropu?

Africký kontinent již dlouhá desetiletí trpí nestabilními politickými systémy, konflikty, chudobou a následnou emigrací, často právě těch schopnějších. Ani severní Afrika nebyla těchto negativních trendů ušetřena. Nezbývá než doufat, že současná vlna nepokojů nastartuje proces, který povede k celkovému zlepšení situace. Bez toho bude Evropa vždy cílem emigrantů.

EU ve snaze zamezit ilegální emigraci z Afriky ještě donedávna spoléhala právě na spolupráci s Libyí. Kaddáfí také neváhal vyhrožovat Evropanům, že pokud

budou podporovat rebely, nechá Evropu zaplavit vlnou emigrantů. Afričané už také do Evropy ve velkém množství přicházejí. Především jihoevropské státy se budou muset s touto humanitární katastrofou vyrovnat. Současné chaotické situace se navíc mohou pokusit zneužít radikální islamistické skupiny a společně s uprchlíky se dostat přes země severní Afriky do Evropy.

Současný vývoj zřejmě zamíchá i s dosavadním rozložením sil mezi arabskými zeměmi. Ve chvíli, kdy na ulicích ještě stále umírají lidé a mnozí vládců si nemůžou být jisti, jestli se udrží při moci, lze jen spekulovat o tom, které země mocensky získají a které ztratí.

Pro stabilitu celého regionu bude důležité, jak z otřesů vyjde perský Írán. Ten arabské revoluce oficiálně oslavoval jako začátek konce Izraele a amerického vlivu v regionu. Dva velcí spojenci USA a regionální konkurenti Teheránu, Egypt a Saúdská Arábie, procházejí totiž těžkou zkouškou. Pokračování spojení Egypta s USA je nejisté a saúdská politická garnitura se obává, aby se nepokoje nepřenesly i do její země.

Ani další blízkovýchodní spojenec Západu, Bahrajn, se vlně politických protestů nevyhnu. Můžeme jen spekulovat, jakou roli sehrává převážně šiitský Írán při podněcování nepokojů mezi šiity žijícími v této zemi. Ti se ovšem právem cítí jako druhořadí občané, kterým vládnou minoritní sunité. Pro Írán jsou každopádně současné nepokoje zajímavou příležitostí pro zvýšení vlivu v oblasti.

Klíčová je Sýrie

Rozhodujícím faktorem ale bude vývoj hlavního spojence Teheránu, tedy Sýrie. Teprve pokud by současná vlna syrských nepokojů přerostla v pád prezidenta Asada, bude třeba začít prepisovat geopolitickou mapu Blízkého východu. Sýrie je do určité míry klíčem k mnoha současným regionálním problémům – k arabsko-izraelskému konfliktu, budoucnosti libanonské demokracie a perspektívám domácí palestínské politiky.

Kyberprostor: bojiště JEDNADVACÁTÉHO STOLETÍ

Války jednadvacátého století již nemusí mít podobu fyzických střetů mezi ozbrojenci. Stále častěji se budeme setkávat s novými způsoby boje, především s kybernetickými útoky.

MIROSLAV HYRMAN | Autor je student politologie na vysoké škole CEVRO Institut.

Účelem kybernetických útoků, ke kterým je většinou využíváno prostředí internetu, je cílené poškození klíčové infrastruktury. V současnosti registrujeme stále se zvyšující počet internetových útoků a virtuální svět se stává novodobým bojištěm. Kybernetická válka využívá elektronické zbraně a zahrnuje aktivity, jejichž cílem je ochromit informační, komunikační, řídicí, dopravní či energetickou infrastrukturu nepřátelského státu.

V devadesátých letech 20. století se možnostmi moderního kyberboje začaly intenzivně zabývat americké bez-

pečnostní složky poté, co zaznamenaly několik útoků. První z nich se odehrál v roce 1994 a jeho terčem byly americké vojenské systémy.

Obtížně odhalitelné kyberútoky mohou způsobit obrovské škody, a to jak civilním, tak vojenským zařízením. V případě úspěšného průniku do vojenských komunikačních systémů mohou hackeři (a jejich prostřednictvím nepřátelský stát, který je nasadil) získat cenné informace o struktuře, rozmístění, výzbroji, složení a úkolech vojenských jednotek, technické detaily o zbraňových systémech a způsobu elektronické komuni-

kace (systému velení a řízení) v ozbrojených silách. Kybernetická špionáž, která může zasáhnout civilní, vojenské i průmyslové (komerční) komunikační systémy s cílem získat z nich utajované informace, se stává závažnou bezpečnostní hrozbou.

Terčem útoků hackerů se stávají i instituce Evropské unie. V případech, kdy existuje nebezpečí úniku citlivých dat, přerušují počítačová experti uniklých institucí vnější přístup k emailovým účtům a k vnitřní síti institucí, zaměstnanci mění hesla a v elektronické poště využívají zabezpečený emailový účet. Intenzita útoků počítačových hackerů vzrůstá zvláště před důležitými zasedáními a summity.

KYBERNETICKÁ ŠPIONÁŽ,

která může zasáhnout civilní, vojenské i průmyslové (komerční) komunikační systémy s cílem získat z nich utajované informace, se stává závažnou bezpečnostní hrozbou.

Podobných kyberútoků proběhla v nedávné minulosti řada. Jedním z nich byl například průnik do energetického systému USA, při kterém hrozil výpadek celé elektrické přenosové soustavy země.

Zatím největší internetová špionážní akce postihla v roce 2009 přes sto zemí, napadeno bylo 1 295 počítačů, včetně několika českých. Napadené počítače patřily nejenom vládám, ale i mezinárodním organizacím. Kyberšpioni se zaměřili na získání utajovaných dokumentů souvisejících s ekonomikou, energetikou, politikou a médií.

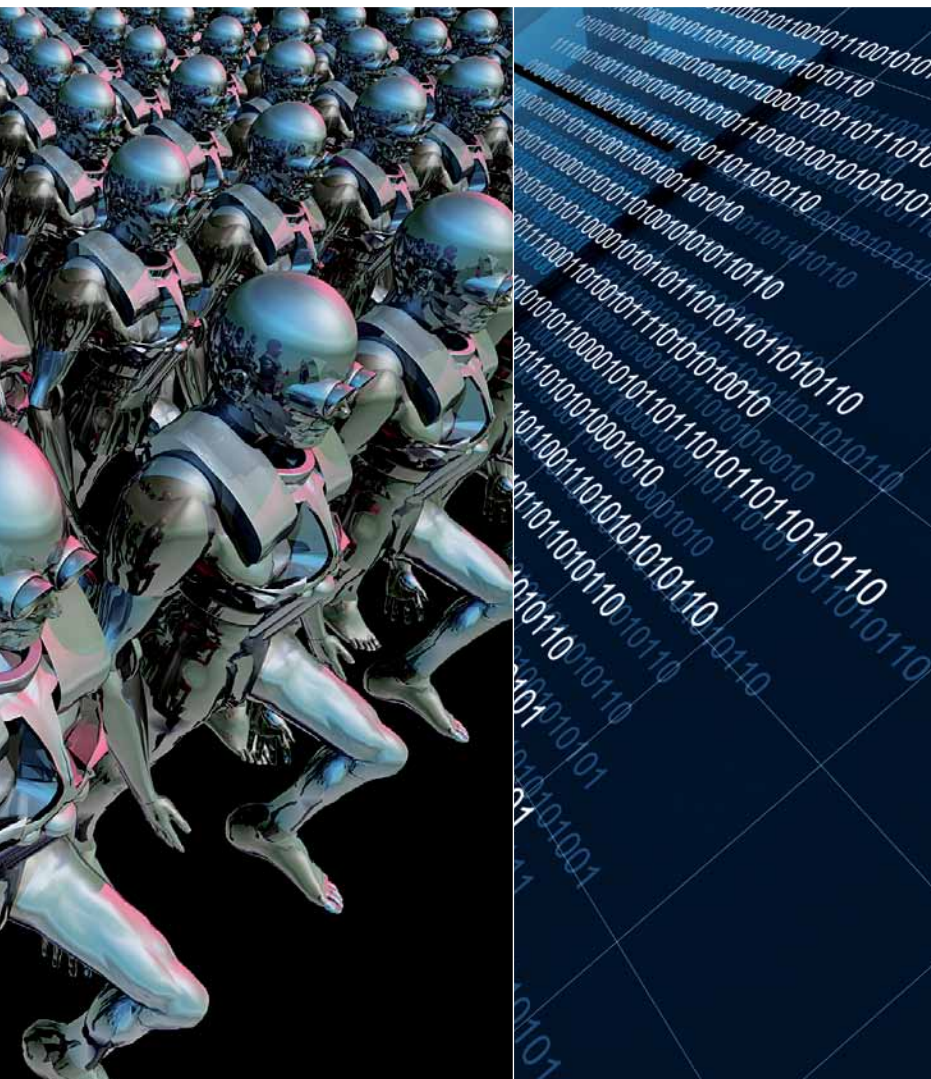
Rozsáhlý elektronický útok proti Gruzii byl zaznamenán v průběhu rusko-gruzínské války v srpnu 2008. Z tohoto elektronického napadení byli obviněni ruští hackeři, nebylo však nikdy prokázáno, zda to byla ruská vláda, kdo jejich aktivity inicioval a koordinoval.

V roce 2010 zaznamenala jihokorejská ministerstva obrany a zahraničí útok hackerů, kteří se v elektronických zprávách vydávali za diplomaty. Do emailů, které zaslali vysoce postaveným vládním úředníkům, vkládali viry, které měly stahovat soubory s vládními dokumenty. Terčem kybernetických útoků se stalo také Estonsko v roce 2007 a Litva v roce 2008.

Počítačový červ STUXNET, údajně vyvinutý USA a Izraelem, napadl v roce 2010 řídicí systémy iránského jaderného programu a vyřadil některé jeho klíčové součásti. V tomto případě již můžeme bez problémů hovořit o elektronické zbrani.

Vzhledem k tomu, že kybernetické války představují zásadní hrozbu, vyvstává otázka, jak se jim účinně bránit. Na nové formy boje se připravují armády řady států a aktivní je v této oblasti i Severoatlantická aliance. Do členských států, ve kterých byl kyberútok zaznamenán, vysílá NATO experty s úkolem útoky prozkoumat a určit jejich zdroj. Loňského cvičení NATO Cyber Coalition 2010 se úspěšně zúčastnilo i české vojenské středisko kybernetické obrany.

I když se v kybernetických válkách nesčítají mrtví a ranění a v médiích se neobjevují obrazy ruin zasažených měst, jedná se o velmi nebezpečný způsob vedení boje, na který by se české instituce měly vážně připravovat.

Verejné výdavky na obranu krajín **V4** v období 2006–2010

Hospodárska kríza donútila vlády vyšehradskej štvorky hľadať úsporné opatrenia vo verejných rozpočtoch.

MARCELA VESELKOVÁ | autorka je ekonomka, spolupracuje s Inštitutom ekonomických a spoločenských štúdií (INESS) v Bratislave

Verejnosť zároveň často požaduje obmedzenie výdavkov na obranu, čo môže byť zapríčinené absenciou reálneho ohrozenia stredoeurópskeho priestoru, či mnohými prípadmi neefektívneho obstarávania a korupcie v tomto sektore. Nasledujúce porovnanie však ukazuje, že odpoveď jednotlivých krajín na tieto faktory v prístupe k výdavkom na obranu, najmä v posledných dvoch rokoch, bola rozdielna.

Medzinárodné porovnávanie verejných výdavkov na obranu závisí od rozdielov v národných definíciách výdavkov na obranu, ktoré ho do určitej miery skresľujú. Pre zabezpečenie porovnateľnosti budú preto v tejto analýze použité údaje zo zdrojov NATO, nakoľko všetky krajiny sú členmi aliancie. Metodika NATO do výdavkov na obranu zahŕňa všetky výdavky na vojenské sily, vojenskú pomoc iným krajinám, vojenské dôchodky, výdavky hostiteľských vlád na hosťujúce sily NATO, infraštruktúru NATO a civilný personál. Zahrnuté nie sú výdavky na paramilitantné skupiny. Výsledkom rozdielov medzi touto definíciou výdavkov a národnými definíciami môžu byť významné rozdiely medzi dolu prezentovanými

údajmi a údajmi uvádzanými v národných rozpočtoch.

Spomalenie rastu výdavkov v roku 2010

Tabuľka 1 sumarizuje verejné výdavky na obranu v krajinách V4 v období 2006–2010. Pre lepšiu porovnateľnosť sú údaje uvedené v súčasných amerických dolároch. Objemom výdavkov na obranu pochopiteľne dominuje Poľsko, ktoré v uvedenom období zaznamenalo aj najvyšší nárast týchto výdavkov.

Nasledujúca tabuľka porovnáva štruktúru vojenských výdavkov medzi krajinami. Sumarizuje percento celkových výdavkov vynaložených na vojenský personál, vybavenie, infraštruktúru a ostatné výdavky. V roku 2010 sa výdavky na personál pohybovali v rozpätí od 46,4% celkových výdavkov na obranu v Maďarsku po 64,9% na Slovensku. Slovensko zaznamenalo aj najvyššiu rast výdavkov na personál počas piatich sledovaných rokov. Zatiaľ čo v roku 2006 podiel výdavkov na personál predstavoval len 49,1%, v roku 2010 šlo už o 64,9%. Zrkadlovým obrazom vysokých slovenských výdavkov na personál sú nižšie výdavky na vojenské vybavenie, ktoré v roku 2010 ukrojili

len 9,1% z plánovaných výdavkov na obranu. Vývoj štruktúry výdavkov tak ilustruje individuálne rozdiely medzi krajinami, niekde sa škrtilo v personálnych nákladoch, inde zase v prevádzkových výdavkoch. Naopak, najvyššie výdavky na vybavenie vynaložilo Poľsko. Išlo o 18,4% celkových výdavkov na obranu. V priemere najnižšie percento celkových výdavkov šlo na infraštruktúru. V roku 2010 sa tieto výdavky pohybovali v rozpätí od 2,1% celkových výdavkov v Maďarsku po 5,8% v Českej republike [viz Tabuľka 1].

Výrazné rozdiely v personálnych výdavkoch

Aj keď je pre medzinárodné porovnanie nevyhnutné vyjadriť výdavky na obranu v jednej mene, v tomto prípade v amerických dolároch, takéto údaje môžu byť skreslené fluktuáciami vo výmenných kurzoch alebo rozdielmi v inflácii. V ďalších tabuľkách budú riziká skreslenia zohľadnené vyjadrením údajov v stálych cenách roku 2000 a používaním pomerových ukazovateľov. Hlavnou výhodou vyjadrenia vojenských výdavkov v pomere k HDP, k celkovým vládnym výdavkom alebo k počtu obyvateľov, je zohľadnenie socio

-ekonomických podmienok v danej krajine [viz Tabuľka 2].

Tabuľka 3 sumarizuje ročnú percentuálnu zmenu oproti predchádzajúcemu roku v stálych cenách. V roku 2010 by reálne výdavky na obranu mali vzrásť v jedinej krajine V4, v Poľsku, pričom išlo o rast o 11 percent. V ostatných krajinách reálne výdavky na obranu klesli nasledovne – v Českej republike o 14,3 percent, v Maďarsku o 7,4 percent a na Slovensku o 14,9 percenta. Klesajúci trend v reálnych výdavkoch na obranu špeciálne v prípade Maďarska, však možno badať už aj v predošlých rokoch a možno ho pripísať aj na vrub finančnej a ekonomickej krízy a jej tlaku na rozpočty krajín [viz Tabuľka 3].

Veľké rozdiely v relatívnom podiely výdavkov na obranu

Nasledujúce tabuľky zobrazujú rozsah výdavkov na obranu v porovnaní s výkonnosťou ekonomiky. V roku 2010 bola najvyššia vojenská záťaž v Poľsku, kde predstavovala 1,9% HDP alebo 123 USD na obyvateľa. Naopak, najnižšia bola v Maďarsku, ktoré na obranu dávalo oproti Poľsku zhruba polovicu, 1,1% HDP alebo 60 USD na obyvateľa. Česká republika minula na obranu 1,4% HDP alebo 102 USD na obyvateľa a Slovensko 1,3% HDP alebo 76 USD na obyvateľa. Porovnanie výdavkov na obyvateľa v stálych cenách naznačuje, že v uvedenom období jedine Poľsko reálne zvýšilo výdavky, ostatné krajiny v poslednom roku znížili reálne výdavky na obyvateľa v intervale 10–19%, v porovnaní s rokom 2006 [viz Tabuľka 4 a 5].

Keďže peniaze, ktoré vláda minie na obranu, už nemôže minúť na iné vládne programy, je zaujímavé pozrieť sa, aké percento celkových vládnych výdavkov si ukrojila obrana (rozičinný rozsah výdavkov centrálnej vlády čiastočne skresľuje porovnanie medzi krajinami). V roku 2009 najviac na obranu minulo Poľsko, ktoré obrane obetovalo 7% vládnych výdavkov, a Slovensko, ktoré na obranu minulo 6,5% celkových výdavkov. Naopak, podiel výdavkov na obranu na celkových vládnych

Tabuľka 1: Výdavky na obranu (súčasné ceny a výmenné kurzy, milión USD)

	2006	2007	2008	2009	2010e
Česká republika	2408	2527	3090	3129	2672
Maďarsko	1410	1776	1868	1476	1355
Poľsko	6130	7833	7521	7518	8836
Slovensko	911	1139	1411	1350	1098

Zdroj: NATO, Public Diplomacy Division, "Financial and Economic Data Relating to NATO defense," Press Release (10 March 2011); e-odhad

Tabuľka 2: Podiel na celkových výdavkoch podľa kategórie v %

	2006	2007	2008	2009	2010e
Vojenský personál					
Česká republika	47,4	49,2	51,5	46,1	50,7
Maďarsko	51,2	46,4	48,1	50,4	46,4
Poľsko	53,8	54,4	63,2	61,8	56,4
Slovensko	49,1	51,5	51,7	55,8	64,9

Zdroj: NATO

Tabuľka 3: Výdavky na obranu – ročná percentuálna zmena v cenách roku 2000

	2006	2007	2008	2009	2010e
Česká republika	1,6	-8,8	1	10,3	-14,3
Maďarsko	-10,6	3,8	-6	-11	-7,4
Poľsko	4,6	9,6	-8,2	10,3	11
Slovensko	2,9	2,8	4,2	-1,7	-14,9

Zdroj: NATO

Tabuľka 4: Výdavky na obranu ako percento HDP, v stálych cenách roku 2000

	2006	2007	2008	2009	2010e
Česká republika	1,7	1,5	1,4	1,6	1,4
Maďarsko	1,3	1,3	1,2	1,1	1,1
Poľsko	1,8	1,8	1,6	1,7	1,9
Slovensko	1,6	1,5	1,5	1,5	1,3

Zdroj: NATO

Tabuľka 5: Výdavky na obranu na obyvateľa v USD (ceny a výmenné kurzy roku 2000)

	2006	2007	2008	2009	2010e
Česká republika	120	109	109	119	102
Maďarsko	74	77	72	65	60
Poľsko	100	109	100	111	123
Slovensko	85	87	91	89	76

Zdroj: NATO

Tabuľka 6: Výdavky na obranu ako % výdavkov centrálnej vlády

	2006	2007	2008	2009	2010e
Česká republika	5,5	4,8	4,8	5,2	NA
Maďarsko	3,5	3,9	3,7	3,4	NA
Poľsko	7,2	7,5	6,4	7,0	NA
Slovensko	6,2	7,2	7,7	6,5	NA

Zdroj: výdavky na obranu - NATO; celkové výdavky centrálnej vlády - OECD.

výdavkoch klesal 2 roky po sebe v Maďarsku z 3,9% v roku 2007 na 3,7% v roku 2008 a 3,4% v roku 2009 [viz Tabuľka 6].

Na základe uvedených údajov sa dá tvrdiť, že finančná a ekonomickej kríza mala v krajinách V4 nerovnomerný vplyv na výdavky na obranu. Najvýraznejšie škrtky vo výdavkoch sa uskutočnili v Českej repub-

like a na Slovensku, kde v roku 2010 klesli reálne výdavky na obranu o 14,3 a 14,9%. V Maďarsku klesali reálne výdavky na obranu permanentne od roku 2008. Naopak, Poľsko bolo schopné udržať rastúci trend v reálnych výdavkoch na obranu počas celého obdobia okrem roku 2008. Výsledkom je najvyššia vojenská záťaž v regióne.

Korupce: Marný boj?

Současné veřejné debaty o korupci jsou mnohdy úsměvné. Příčiny i řešení korupce jsou minimálně všem ekonomům dobře známy.

JAN PRŮŠA | Autor je ekonom, působí na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd UK

Přesto se k některým návrhům vzhlíží se stejným obdivem jako k převratným technickým vynálezům – aby týden nato opět upadly v mediální zapomnění, neuplatněny, přinejmenším do té doby, než se po pár měsících objeví nový miliardový skandál. V tomto článku proto shrnu, co je potřeba udělat, abychom korupci v našem státě omezili.

Ekonomická podstata korupce

Korupce je v podstatě obchod, který porušuje vlastnická práva (nebo jiná

závazná pravidla), a je tudíž nelegální. Můžeme ji považovat za součást černé ekonomiky. Musíme si uvědomit, že prodej kradeného zboží a „prodej“ vítězství ve výběrovém řízení se od sebe v tomto ohledu nijak neliší: Oba obchody porušují vlastnická práva. V prvním případě je poškozen okradený původní majitel zboží, v druhém případě zadavatel zakázky, který ji financuje.

Příčinu korupce řeší jen trh

V reálném světě vzniká korupce všude tam, kde je tržní prostředí narušeno

a kde nemůže proběhnout oficiální transparentní obchod. Úplatky se samozřejmě vyskytují i v soukromém sektoru, lze si třeba představit větší firmy, které vypisují objemné dodavatelské zakázky (dodávky IT systémů, vozového parku). Jedná se pak o majetkovou trestnou činnost, kdy manažer odpovědný za přidělení zakázky jedná proti zájmu majitele a způsobí mu škodu.

Na takovém příkladu jednoduše vidíme, jak blahodárně působí trh: Ten jednak pomůže ostrou cenovou soutěží, kdy majitel může lépe kontrolovat, zda ho manažer neokradl. Mnoho firem proto zavádí centralizovaný nákup postavený na principu dražeb. Jednak je zřejmé, že firma neschopná se s vnitř-

ní korupci vyrovnat bude ztrácet konkurenceschopnost, porostou jí náklady a nakonec zanikne a nahradí ji firma efektivnější.

Můžeme proto shrnout, že neúčinnějším řešením příčiny korupce je vždy důsledné dodržování tržního mechanismu. Tento mechanismus musí mít jasně stanovená pravidla, která jsou efektivně vynucována. Podotýkám, že i v případě korupce jsou často jasná pravidla a efektivnost vynucování v protikladu.

Omezení korupčního prostředí ve státní správě

Ekonomické fungování státu je založeno na netržním přerozdělování, proto je státní aparát ke korupci náchylný nesrovnatelně více než soukromý sektor. Jednoduše řečeno, míra korupce je přímo úměrná objemu státních zakázek. Neznamená to však, že uplácení nelze omezovat, a to pomocí jednoduchých opatření. Mnohdy stačí se inspirovat třeba u velkých korporací.

1. Zavádět kvazitržní mechanismy přerozdělování všude tam, kde je to možné. U výběrových řízení na standardní dodávky patří centralizovaný nákup pomocí anonymních dražeb k naprostému protikorupčnímu minimu, které by mělo být standardem.

2. Zveřejňování uzavřených smluv s jasnou odpovědností podepisujících stran za obsah. Občan jako plátec daní má právo vědět, co přesně a za jakou cenu se nakupuje. Odpovědné osoby nemají právo vymlouvat se na citlivost obchodních informací: Každá firma si musí rozmyslet, jestli chce získat státní zakázku, a když už ji jednou získá, musí být připravena na detailní zkoumání efektivnosti dané smlouvy.

3. Otevřenost všech finančních toků. Je nutné si uvědomit, že občané prostřednictvím daní vlastní všechny veřejné instituce. Proto jim také náleží právo dohlížet na veškeré peněžní toky. Neříkáme, že důvod, proč by občané neměli znát rozpočty ministerstev, úřadů, nemocnic, škol atd.

4. Veřejná majetková příznání politiků a přinejmenším těch státních úředníků, kteří mají pravomoc podepisovat smlouvy nad určitou hranici. Politik se při nástupu do své funkce nemusí vzdávat svého podnikání: Stačilo by, aby se jeho firma nesměla během jeho funkčního období a v následujících pěti letech poté ucházet o žádnou veřejnou zakázku či dotaci, a to ani v roli subdodavatele.

Je třeba začít – vážně

Všechny zmíněné body mají jeden zásadní nedostatek: Vzhledem k tomu, že neřeší příčinu úplatkářství, ale pouze jeho příznaky, tak ho nemohou úplně odstranit. Jako každé pravidlo se totiž i tato

EKONOMOVÉ RÁDI POUŽÍVAJÍ

jednodušený model dokonalé konkurence, kde na trhu neexistuje nejistota a všechny informace jsou bez problémů dostupné. V tomto ideálním prostředí korupce nemůže vzniknout, protože je zajištěna perfektní kontrola všech transakcí, zda proběhly podle pravidel.

opatření dají obejít. Zadávací dokumentace psaná na míru pro jednoho dodavatele je typickým příkladem, u kterého je navíc často těžké rozlišit, jestli se skutečně nejedná jen o dodávku příliš specifického zboží. Jinde je možné využít „bílé koně“ jako nastrčené osoby nebo spleť majetkové struktury virtuálních firem. Toto velmi dobře dokazuje i současná vládní krize, kdy se ministr dopravy sice podnikání vzdal, ovšem jak se zdá, pouze na oko.

Nad korupcí ve státní správě nelze plně zvítězit, pokud neomezíme státní rozpočty. Můžeme ale uhrát aspoň remízu. K tomu je však potřeba, aby o to politické i voliči začali vážně usilovat – zatím se totiž o korupci většinou jen bezvýsledně mluvilo.

Trestní sankce pro právnické osoby

Podle návrhu nové právní úpravy, která byla nedávno schválena vládou, by měla být do právního řádu České republiky zavedena trestní odpovědnost právnických osob.

LUBOŠ JEMELKA | Autor je právník a politolog. Přednáší na CEVRO Institutu a pravidelně publikuje zejména k problematice správního práva.

Následující text se proto pozastaví u toho, co tento návrh přináší a jaké sankce a za jakých podmínek mohou být právnickým osobám uloženy.

Nezbytnost trestněprávní odpovědnosti právnických osob

Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který byl dne 23. února 2011 schválen vládou, má za cíl posílit v právním řádu České republiky odpovědnost právnických osob v těch případech, které je Česká republika povinna postihovat podle uzavřených mezinárodních smluv, resp. podle

právních předpisů EU. Reaguje tak rovněž na tlak ze strany EU, OECD či Rady Evropy kvůli tomu, že Česká republika je posledním státem EU, který tuto úpravu ještě nepřijal.

Nová právní úprava má reagovat na skutečnost, že v některých případech nelze dovést odpovědnost konkrétní fyzické osoby, ačkoli o spáchání trestného činu není pochyb. Umožní tedy postihovat i jednání, u nichž se v současnosti daří fyzickým osobám vyhnout trestní odpovědnosti například s odvoláním, že rozhodoval kolektivní orgán právnické osoby.

Podobně jako v trestním zákoníku pro fyzické osoby se zde stanoví základní zna-

ky odpovědnosti, možné tresty nebo některá specifika trestního řízení s právnickou osobou s tím, že se podpůrně uplatní trest-

ní zákoník a trestní řád. Návrh současně doplňuje jeho změnový zákon, který v jednotlivých předpisech zohledňuje především to, že trestněprávní odpovědnost bude třeba vzít v potaz při posuzování bezúhonnosti či důvěryhodnosti právnické osoby.

Možné tresty právnických osob

Návrh zákona předpokládá, že za vyjmenované trestné činy spáchané právnickou osobou bude možné uložit určité tresty či ochranná opatření. Z povahy věci sice není možné uložit tresty váza-

né pouze na fyzické osoby (vedle odnětí svobody a domácího vězení je vyloučen rovněž trest obecně prospěšných pra-

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

se v České republice zatím týkala výhradně osob fyzických. Zahraniční právní úpravy však ukazují, že tímto způsobem je možné účinně trestat i osoby právnické.

cí, zákazu pobytu nebo vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztráty čestných titulů, vyznamenání či vojenské hodnosti a vyhoštění). Uplatnění jiných trestů však možné je. Nejzávažnějším trestem bude trest zrušení právnické osoby. Dále se bude jednat o tresty majetkové, konkrétně o propadnutí majetku, peněžitý trest (až 1 mil Kč denně) a propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Uložit by mělo být možné i tresty zakazující nebo omezující činnost, jako je zákaz činnosti, zákaz účasti v zadávacím a koncesním řízení a ve veřejné soutěži anebo zákaz přijímání dotací a subvencí (všechny až na dvacet let). Posledním typem trestu bude zveřejnění rozsudku.

Dále návrh zákona upravuje ochranná opatření, kterými má být zabráněno věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pro uložení uvedených trestů a ochranných opatření budou platit podmínky stanovené v trestním zákoníku pro fyzické osoby. Speciálně je pak zdůrazněno, že se při stanovení druhu a výměru trestu přihlédne k povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům právnické osoby, popřípadě k její snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Soud dále přihlédne k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby, nebo k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby.

Soud není vševědoucí

Protože by se mohlo stát, že uložení některých trestů bude mít nevratné dopady například pro činnost, která má stra-

tegický či obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost, popř. může ohrozit stabilitu finančního trhu, je stanovena nejen nutnost k těmto skutečnostem přihlížet, ale též vyžádat si před uložením určitých trestů vyjádření příslušného orgánu, který by jejich dopady po odborné stránce posoudil.

Pokud by tedy měl být uložen trest zrušení právnické osoby, propadnutí majetku, peněžitého trestu a zákazu činnosti subjektům finančního trhu (bankám, pojišťovnám, obchodníkům s cennými papíry, investičním společnostem apod.), je vyžadováno předchozí vyjádření České národní banky k možnostem a důsledkům takového trestu. I když bude pro soud nezávazné, musí k němu přihlídnout a udělat si na jeho základě představu o tom, zda by tyto sankce nemohly mít nevratné dopady na stabilitu finančního trhu. Nepřímými adresáty uložených sankcí by se totiž mohli stát klienti těchto právnických osob, kteří by v případě trestu propadnutí majetku mohli přijít o své vklady a investice do tohoto majetku vložené. Obdobné vyjádření by poskytovalo v případě komoditních burz ministerstvo zemědělství, resp. ministerstvo průmyslu a obchodu.

Legislativní rada vlády sice navrhovala uvedené vyjádření vypustit, vláda však připustila, že soudy nejsou vševědoucí (i když si to občas myslí), a rozhodla o jeho ponechání. Domnívám se, že učinila dobře. I když ani toto vyjádření nemůže zabránit nepřesným či nepřiměřeným rozhodnutím soudů, rozhodně by mělo přispět k lepšímu posouzení projednávaných případů a omezit negativní dopady pro ty, kteří s deliktním jednáním právnické osoby nemají nic společného.

Jak bylo uvedeno výše, zákon je zatím ve stadiu návrhu a teprve následující měsíce ukáží, zda bude tento návrh skutečně přijat a jaká bude jeho konečná podoba. Nám pak nezbyvá než doufat, že zákonodárci nepopustí uzdu své fantazie a „nevylepší“ tento návrh více, než je opravdu nezbytné.

Bádensko-Württembersko zezeleňalo

Německo si zvyká na fakt, že jedna z nejkonzervativnějších a nejtradičtějších spolkových zemí si zvolila zeleného premiéra. A klade si otázku, zda historicky první zemský šéf z řad Zelených předznamenává budoucí celoněmecký vývoj.

nezaměstnanosti po Bavorsku. Stoupající sebevědomí země se projevilo i v jejím novém oficiálním sloganu: „Umíme všechno. Kromě spisovné němčiny“.

Zelení na místě konzervativců

Jenže v politice se tu letos něco zadržlo. Osvědčeného premiéra se kancléřka Merkelová zbavila jako potenciálního stranického rivala její typickou cestou, kdy ho „vykopla“ nahoru a jmenovala ho německým členem Evropské komi-

PETR SOKOL | Autor je politolog, přednáší na CEVRO Institutu, řídí CEVRO Revue a pravidelně přispívá do dalších českých médií (Reflex...)

A kde jsou kořeny bádensko-württemberského politického zemětřesení: Jde jen o následky fukušimské havárie, nebo o dlouhodobý trend v německé politice?

Nebývá zvykem, aby se volby v jedné ze spolkových zemí Německa těšily pozornosti i za hranicemi země. To, co se stalo předposlední březnovou nedělí v zemi na jihozápadě Německa, si pozornost ovšem zaslouží. Voliči zde totiž v zemských volbách rozmetali hned několik jistot německé politiky. V Bádensko-Württembersku vládla pravostředová Křesťanskodemokratická unie (CDU)

nepřetržitě od roku 1953. Střídaly se její jednobarevné vlády a koalice s liberální nebo sociálnědemokratickou SPD. CDU proto vydávala Bádensko-Württembersko za svou „vzorovou“ spolkovou zemi, a dokonce o něm mluvila jako o „Stamland“ – tedy zemi, odkud strana pochází. Spolkové zemi, která má tolik obyvatel jako Česká republika, se skutečně dosud hospodářsky dařilo. Stala se centrem německého automobilového průmyslu, protože tu sídlí třeba výrobci automobilů Mercedes, Audi nebo Porsche. I to přispělo k druhé nejvyšší

se. Ve Vile Reitzenstein, kde sídlí zemští premiéři, ho nahradil Stefan Mappus. Ten se ovšem krátce před volbami výrazně kompromitoval podporou gigantické přestavby nádraží v centru Stuttgartu, pro kterou se vžilo označení Stuttgart 21. Proti stavbě se zvedla široká vlna občanského hnutí, ale Mappus si zůstal na svém názoru a začal ztrácet i konzervativní voliče ve prospěch Zelených, kteří se postavili do čela protestů.

Ze zemské organizace Zelených se vždy rekrutovali spíše umírnění politici, kterým se uvnitř strany říká „realos“. Ostatně s jiným postupem by asi v konzervativním Bádensku-Württembersku jen těžko uspěli. Pragmaticky se zachovali i před letošními komunálními volbami, kdy do čela kandidátky postavili velmi umírněného, středoškolského učitele Winfrieda Kretschmanna, který byl jako praktikující katolík a hodnotový konzervativce ideálním „lapačem“ hlasů voličů unavených dlouho vládou CDU. Sázka na Kretschmanna, který byl dokonce málem jednou za málo levicové názory

KANCLÉŘKA MERKELOVÁ POSUNUJE CDU

doleva, Zelní jdou opačným směrem a zatím se jim to vyplácí. Na konci turbulentního vývoje na německé spolkové scéně by mohl být dokonce zelený kancléř.

ze strany vyloučen a přemýšlel o přestupu k CDU, nakonec vyšla.

Atomová Merkelová

CDU sice zemské volby vyhrála, ale doplatila na „paroubkovský“ problém, kdy neměla koaličního partnera, protože koaliční liberálové zaplatili i ve své tradiční baště za nepovedené angažmá ve spolkové vládě a ztratili celou polovinu voličů. CDU by se sice mohl nabízet „neortodoxní“ model spolupráce se Zelenými, což už křesťanští demokraté zkusili v Hamburku (neúspěš-

ně) a v Sársku (zatím úspěšná „jamajská“ koalice černé CDU se Zelenými a žlutými liberály z FDP). Jenže cestu k němu zavřela kancléřka Merkelová, která sice stranu posouvá do politického středu nebo ještě dál, ale zároveň se po spolkových volbách v roce 2009 rozhodla revidovat rozhodnutí o budoucím uzavření německých atomových elektráren. A s „atomovou“ CDU se Zeleným vládnout nechce. Merkelová své rozhodnutí nevypnout atomové elektrárny sice po fukušimské havárii na rychlo změnila, ale na důvěryhodnosti v očích Zelených jí to už nepřidalo. O koalici CDU-Zelení proto nemohlo být v Bádensku-Württembersku ani zmínky a situace, kdy Zelení předběhli SPD v souboji o druhé místo a zeleno-rudé spojení získalo v zemském sněmu těsnou většinu, rozhodla, že W. Kretschmann bude historicky prvním zemským premiérem za Zelené.

Jakou roli sehrála ve volbách fukušimská havárie? Určitě přispěla několika procenty k volebnímu zisku Zelených, ale celkově volby asi nerozhodla. Zelení totiž vyrovnaně soupeřili s SPD o druhé místo v žebříčku popularity na zemské i spolkové úrovni již několik měsíců před Fukušimou. Spíše se projevila „opotrebovanost“ zemské CDU, Merkelové posun do středu na spolkové úrovni, tápání SPD, která se na spolkové úrovni ocitla v opozičním stínu Zelených, i krize v liberální FDP. Tu porážka v Bádensku-Württembersku dokonce donutila k výměně spolkového předsedy a ministra zahraničí Guido Westerweleho.

Zelený kancléř?

Jaké dozvuky bude mít bádensko-württemberské zemětřesení v celoněmecké politice? Zatím se zdá, že zásadní, protože celoněmecké preference začaly kopírovat výsledek zemských voleb na jihozápadě Německa. CDU sice vede, ale jen o dvě procenta před Zelenými, kteří by společně s SPD získali aktuálně 51 % hlasů, když sami mají rekordních 28%. U Zelených se proto rozjíždí debata, kdo bude jejich kandidátem na kancléře ve spolkových volbách v roce 2013.

Čeká nás doba digitálního **temna**?

Počet elektronických dokumentů v posledních několika letech narostl doslova raketovým tempem. Na základě kvalifikovaných odhadů v naší společnosti koluje více než 100 milionů důvěryhodných elektronických dokumentů.

MIROSLAV ŠIRL | je nezávislý konzultant a odborník v oblasti správy a dlouhodobé archivace elektronických dokumentů.

A to nemluvíme o běžných emailech, ale o skutečně důvěryhodných elektronických dokumentech, které představují ekvivalent vlastnoručně podepsané listiny.

Největší podíl na tom má zavedení informačního systému datových schránek v listopadu 2009, i když legislativní základy důvěryhodné elektronické komunikace byly položeny již v roce 2000 (zákon o elektronickém podpisu). Tento trend tak díky zákonné povinnosti zasáhl především veřejnou správu, která se díky tomu v této oblasti stala lídrem, což není při využívání nových technologií až tak obvyklé. Využívání výhod elektronických dokumentů dnes patří v naší společnosti mezi rutinní činnosti. Těžko budeme hledat profese, které stále považují používání elektronických dokumentů za obcování s ďáblem. Druhou stranou mince je však skutečnost, že s výjimkou specificky de-

finovaných úkonů se elektronické dokumenty masově nepoužívají k oficiální komunikaci. Jistě nenajdete ve svém okolí mnoho dokumentů formálního charakteru, které existují pouze v elektronické formě a ke kterým neexistuje ekvivalent v listinné, tedy papírové formě.

Papír je papír

Proč tomu tak je v době expanze používání nejen elektronických dokumentů, ale elektronické komunikace obecně? Především je to dáno obavou o autenticitu elektronických dokumentů. Tato obava má dále dva aspekty: klasickou setrvačnost našeho myšlení – papír je papír a neochotu a možná i neschopnost úřadů věřit elektronickým dokumentům a akceptovat je. Vedle obavy o autenticitu elektronického dokumentu nás provází i nejistota, spojená s jejich trvanlivostí. A i tato obava je velmi oprávněná, každý z nás se totiž již

setkal s tím, že se mu nějaký dokument smazal, že nemohl přečíst fotku z dva roky starého CD apod.

Ministerstvo vnitra potvrdilo v rámci svých metodických pokynů v loňském roce, že dle naší legislativy nehraje forma dokumentu pro předkládání dokumentů orgánům veřejné moci nebo i jiným subjektům zásadní roli. Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, definuje dokument jako „písemnou, obrazovou, zvukovou nebo jinou zaznamenanou informaci, ať již v podobě analogové či digitální“. Všechny formy dokumentů tedy považuje za rovnocenné a nepřiznává některé z forem vyšší úroveň autenticity.

Máme tedy potvrzeno, že elektronický dokument je akceptovatelná forma. Co máme dělat pro to, aby nám mohl sloužit jako ty papírové? Mimochodem – ono to s těmi papírovými už také není co bývalo. Všichni jsme se již setkali se „zmize-

ním“ textu z účtenek registračních pokladen, které pro tisk používají termopapír.

Bez podpisu to nepůjde

Prvním krokem je, že musíme být schopni elektronický dokument podepsat. Není to nutné ve všech případech – u některých dokumentů zasílaných přes informační systém datových schránek naši identitu mnohdy ověří přímo systém a elektronický podpis není třeba. Řadu úkonů však musíme stvrdit svým podpisem. Elektronický podpis je jasně zakot-

ven v naší legislativě již delší dobu, přesto bylo jeho použití doposud sporadické.

O problematice trvanlivosti elektronických podpisů vede odborná veřejnost bouřlivé diskuze. Jak však uvádí novinář Jiří Peterka ve své knize Báječný svět elektronických podpisů, jsou mylně směřovány a zaměřovány platnosti certifikátu, pomocí něž byl podpis vytvořen, a platnost elektronického podpisu jako takového. Elektronický podpis je jako každý jiný podpis platný neomezeně. Problematika však může být s časem naše schopnost ho ověřit. Dalším nebezpečím je technologie použitá při implementaci elektronického podpisu. Ta je totiž poplatná době a zároveň je spojena s konkrétním obsahem elektronického dokumentu. Kvůli tomu hrozí reálné riziko, že v průběhu času, díky vývoji nových technologií, nebudeme schopni ověřit a zaručit hodnověrnost jak podpisu, tak dokumentu.

POKUD NEBUDEME MÍT

pro elektronické dokumenty zajištěný celý životní cyklus, reálně hrozí jejich postupná degradace a časem i úplné zničení.

Elektronický trezor na dokumenty

Druhým potřebným krokem pro dlouhodobou použitelnost elektronických dokumentů je důvěryhodné úložiště elektronických dokumentů. Můžeme si ho představit jako „trezor“, kam ukládáme elektronické dokumenty. Postup uložení je jednoduchý: nejprve ověříme platnost jejich atributů včetně elektronického podpisu. O této prověrce vytvoříme doložku, kterou připojíme k dokumentu a tu také uložíme do trezoru. Můžeme si to představit obdobně, jako když notář ověřuje dokument a přidá ověřovací doložku. V rámci ověření je uveden i čas a subjekt, který ověření provedl.

O uložené dokumenty se v trezoru musí dále aktivně pečovat, zejména je nutné zajistit jejich autenticitu v delším čase. To si můžeme představit tak, že se dokumenty v trezoru opatří nějakou „plombou“. To ale není všechno. Je nutné pravidelně kontrolovat, zda jsou uložené dokumenty v pořádku (zda nám „nezasmrádají“ formáty, média), podobně jako přebíráme jablka uložená ve sklepě na zimu. Pouze s tím rozdílem, že nakažená nevyhodíme, ale spravíme je tak, aby nám vydržela minimálně do další kontroly. Zvolenou technologii pro zachování autenticity (plombu) musíme pravidelně kontrolovat a s příchodem nových technologií aktualizovat (například při prolomení starších šifrovacích mechanismů).

Jakkoli zní tento popis jako spousta práce navíc, opak je pravdou. Obdobně se totiž dnes archivy chovají k dnešním listinným dokumentům, u kterých je zájem na jejich dlouhodobém uchování.

Vzniká otázka: kdo by měl taková důvěryhodná dlouhodobá úložiště provozovat? Především organizace veřejné správy pro svoji potřebu, dále stát ve formě již budovaného Národního digitálního archivu. Potřebu vybudovat tento typ úložiště budou mít jistě i velké privátní firmy s velkým objemem elektronické komunikace. Jistě si lze představit i veřejnou službu důvěryhodného ukládání. Její činnost by však měla, vedle povinnosti pravidelného auditu, podléhat i „licencování“ či akreditaci, podobně jako je tomu u vydávání kvalifikovaných elektronických podpisů či u provozování klasických archivů. Tuto úvahu podporuje i aktivita ETSI (European Telecommunication and Standard Institute), který připravuje již normu s podmínkami pro provoz takových služeb. Pro řadu státních orgánů a dalších úřadů je vedle toho nutná povinnost vedení elektronické spisové služby, která je stanovena zákonem č. 499/2004 Sb. Účel je jednoduchý – zajistit důvěryhodnou evidenci oběhu dokumentů uvnitř úřadů a podpořit legitimitu rozhodovacích procesů – včetně důvěryhodného ukládání vydaných, ale i došlých dokumentů.

V České republice máme nyní k dispozici „důvěryhodný a bezpečný komunikační prostor“ pro předávání elektronických dokumentů (ISDS). Nemáme však ještě zajištěný celý životní cyklus pro důvěryhodné používání elektronických dokumentů. Hlavním rizikem, které z toho vyplývá a které nelze brát na lehkou váhu, je postupná degradace a časem i možnost definitivního zničení podstatného množství elektronických informací/dokumentů. Přes uvedené problémy se bude četnost používání elektronických dokumentů neustále zvyšovat. Aby nám vedle zjednodušení a zefektivnění naší práce nepřinesly i neočekávané problémy, musíme mít na paměti popsání pravidla pro zajištění důvěryhodnosti elektronických dokumentů „digital continuity“. V případě dodržování těchto pravidel se nemusíme obávat, že označení naší doby jako „doby digitálního temna“ se pro nás stane realitou.

CEVROINSTITUT

[vysoká škola]

VYSOKÁ ŠKOLA OSOBNOSTÍ

DNY OTEVŘENÝCH DVEŘÍ:

obvykle každou první středu
v měsíci v 16 hod.

JUNGMANNOVA 17, PRAHA 1

Tel.: 221 506 700

VYSOKÁ ŠKOLA PRÁVNÍCH A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

ATRAKTIVNÍ MAGISTERSKÉ A BAKALÁŘSKÉ OBORY:

- ❖ Veřejná správa
- ❖ Politologie a mezinárodní vztahy
- ❖ Právo v obchodních vztazích
- ❖ Sociální analýzy

Master of Public Administration (MPA)

- ❖ Management veřejné správy
- ❖ Management veřejné dopravy
- ❖ Bezpečnostní a krizový management
- ❖ Studium v centru Prahy a Českého Krumlova
- ❖ Individuální přístup a špičkoví pedagogové
- ❖ Prezenční i kombinovaná forma studia

WWW.CEVROINSTITUT.CZ